

OB KULTURNEM PRAZNIKU V ŠENTJOŠTU

Večje zanimanje za kulturo

Šentjošt, živahna hribovska vasica, kjer je kultura ljudem že kdo ve od kdaj prav tako potrebna kot kruh, je bil minule dni spet priča kar se da živahnemu kulturnemu dogajanju. To pot so bili Šentjoščani gostitelji osrednjega kulturnega slavlja, ki ga je v počastitev Slovenskega kulturnega praznika in Dneva knjižničarjev pripravila občinska zveza kulturnih organizacij.

Toda čeravno se je sama osrednja prireditelj odvijala šele v soboto, 5. februarja, se je širši kulturni program pravzaprav začel že dva dni prej. V teh dveh uvodnih večerih so ljubitelji kulture lahko prisostvovali otvoritvenemu »Cankarjevemu večeru« z recitali in krajšimi dramskimi vložki, prav tako pa so si lahko ogledali tudi igro »Črna komedija«, ki jo je pripravilo KID iz Žirov.

Da bi bili kulturni večeri res pravi večeri in zajeli kar najrazličnejša področja kulturne ustvarjalnosti, so si organizatorji omislili tudi priložnostno likovno razstavo. Tu so bila na vpogled dela treh krajinarjev: domačina Marka Kavčiča in Bogdana ter Tomaža Albrehta iz Žirov in likovne študije ter svojevrstna arhaična pisava Judite Treven, prav tako iz Žirov. Le-te so bile, kakor tudi ostala likovna dela, na vpogled tudi med samo osrednjo proslavo.

Le-to je slednjič (5. februarja) otvoril predsednik Sveta za kulturo pri OK SZDL, Sergej Vošnjak. V svojem uvodnem govoru je predvsem razgrnil težavne razmere, v katerih se še zlasti v zadnjem času nahaja naša kultura in poudaril, da bi lahko to, v njenem širšem pomenu, seveda, vnesli tudi v naše delo. Kultura nikakor ni samo teater ali orga-

nizirano petje, je tudi naš odnos do dela in družbenih dobrin nasploh. Je hkrati naša vest in zavest. In dokler bomo na to drugo kulturo gledali zgolj kot na čisto abstrakcijo bolnega duha, tako dolgo tudi našega (ne) dela ne bomo premaknili z mrtve točke.

V osrednjem kulturnem programu, ki je sledil, so se nato z devetimi izbranimi pesmimi predstavili pevci mešanega zboru PD Horjul, tem pa je v različnem sosledju sledil nastop folklornih skupin iz Polhovega Gradca, Dobrove in Horjula. Krajše presledke med posameznimi nastopi pa je povezovalc programa, Matko Zdešar, izkoristil za krajšo predstavitev dela naših knjižničarjev: Med drugim je nanizal zadnje uspehe posameznih knjižnic, ki se seveda merijo predvsem v številu izposojenih knjig, in poudaril pomen potujočih knjižnic. Gledano s širšega seštevka izposojenih knjig, bi lahko zaključili, da je obisk naših knjižnic spet v porastu.

V nadaljevanju kulturnega programa, ki je sploh tvoril pglavitni del prireditve, se je nato predstavila režiserka DPD Svoboda iz Škofljice. Joža Repar, z izvirnim ciganskim plesom, člani KDP Ivan Cankar iz Šentjošta pa so v dramatizirani obliki prikazali Cankarjevega Martina Kačurja in pesem »Sultanovi copati.« Slednja je bila deležna še zlasti bučnega aplavaža, pa ne le zato, ker so bili izvajalci domačini, temveč spet zavoljo domiselnosti. Odrski izvedbi pesmi še zlasti ni manjkalo elementarnosti.

Cankarjev kulturni teden je bil sklenjen v nedeljo, 6. II., s kulturno-zabavno prireditvijo »Šentjošt – to smo mi!«

BRANKO VRHOVEC

NAJSTAREJŠI PRAPORŠČAK KO ZRVS PO LETIH IN STAŽU

Matija Cimperman »Starek«

Ob dnevu JLA 21. 12. 1972 je krajevna organizacija ZRVS Velike Lašče razvila svoj prapor. Kot prvi praporščak, ki je sprejel ta prapor v čuvanje, je bil rezervni kapetan Matija Cimperman, rojen 9. 2. 1907. leta. Tedaj je dal svečano zaobljubo, da bo le-tega čuval in da bo z njim predstavljal svojo krajevno organizacijo ZRVS,

kar je tudi z veliko odgovornostjo ves čas opravljal. Še bi ga čuval in nosil, toda počasi ga zapuščajo »noge«, teško se že spušta na daljše relacije. Na lastno željo in prošnjo je ta prapor na svečan način in s solzami v očeh predal na proslavi ob dnevu JLA 21. 12. 1982, svojemu mlajšemu nasledniku rezervnemu podporočniku Mustarju. Nosil ga je zvesto 10 let. S tem praporom, kolikor se spominja, se je udeležil 61 raznih proslav (občinskih, krajevnih, republiških, itd.) in okrog 53 pogrebov. Nosil ga je tudi na pohodih mladinske pohodne enote Ljubo Šerčer Turjak.

Mladost mu ni bila z rožicami posuta. Saj je moral že kot 13-letni fantič s svojim očetom v gozdove na delo. Izučil se je za tesarja. Delal je od jutra do noči za bogih takratnih 18–20 dinarjev. S trebuhom za kruhom je prejadral skoraj pol Slovenije. Od tovarne smodnika v Kamniku »purfelfabrik« kakor so jo takrat imenovali, dalje skozi hrastniški rudnik. Naslednje postaje so bile: Gornji grad, Nova Štifta, Šmartno, itd. To pa tudi vse peč. 1941 leto ga zateče ponovno doma. Kma-

lu se je priključil »Dakijevi« četi, nadaljeval v Šerčerjevi brigadi. Bil v internaciji Rab, Reka, Viska, Gonars. Po kapitulaciji Italije se je peš vrnil domov in ponovno v partizane – najprej v velikolaški rajon, v X ljubljansko, 18. divizijo in naposled je 9. 5. 1945 bojeval zadnji boj na Orlah in prišel v Ljubljano. To je le nekaj utrinkov njegove življenjske poti. Letos slavi svojo 76-letnico rojstva in ob tej priliki mu čestitamo z najlepšimi željami za še mnogo mnogo zdravih let, mlajšim rodovom pa ga postavljamo kot svetel zgled praporščaka.

RUDI FURLAN

Cankarjev teden v Šentjoštu

V Šentjoštu je od 3. do 6. februarja potekal Cankarjev teden. Kulturniki iz tega kraja so že prvi dan prikazali odlomke iz Cankarjevih del, po katerem se tudi njihovo kulturno društvo imenuje. Obiskovalci so si lahko ogledali tudi likovno razstavo, ki jo je otvorila predsednica OK ZSMS, na njej pa so razstavljal Marko Kavčič, Bogdan Albreht in Tomi ter Judita Treven. V okviru Cankarjevega tedna so Šentjoščani pripravili tudi gostovanja drugih kulturnoumetniških društev, folklornih skupin, pevskega zbora, knjižničarjev, zadnji dan pa so v kulturno zabavni prireditvi prikazali kdo so.

Pri otvoritvi Cankarjevega tedna so bili prisotni tudi člani predsedstva OK ZSMS in občinske ZKO. Mladi in stari so pokazali kako tesno so povezani s kulturo, saj je skoraj pol prebivalcev Šentjošta na odru, eni igrajo, drugi pojejo, obenem pa morajo skrbeti za dobro organizacijo. Da pa kultura v tem kraju ne bo zamrla kažejo same prireditve, glasbena šola, ki ima v tem majhnem kraju tudi veliko članov pa tudi knjižnica, čeprav skromna, bo mnogo prispevala k temu.

DARJA ERHATIČ

Iz velikih dni boja za naše življenje

IZ IŽANSKEGA OBMOČJA

Društvo kmetskih fantov in deklet Želimlje

3. del

Društvo kmetskih fantov in deklet je s svojo napredno miselnostjo tako zelo pridobivalo na članstvu. Ni zgolj slučaj da v letu 1941, ob okupaciji zasledimo skorajda vse člane društva, ki so svoja življenja žrtvovali za NOB, ali pa ji ostali zvesti vse do konca.

Kot prvega moramo omeniti duhovnega vodja DKFD Želimlje, nadučitelja Andreja Flajsa.

Takoj po končanem študiju 1914 je bil poslan v prvo frontno linijo. Izkazal se je za izredno humanega oicirja. Kmalu po plebiscitu na Koroškem je prišel za šolskega upravitelja v Želimlje. Njegova strokovnost in izrazito human pristop do preprostega človeka sta bili izredni.

Svojo pripadnost in prepričanje je potrdil ob volitvah, saj ni volil v klerikalno listo (JRZ) in tako padel v nemilost takratnih oblasti. Dobil je kazenski dekret o premestitvi v Horjul, ki pa se na srečo ni nikoli izpolnil, saj so ga preprečili ljudje s protestom.

V spor je prišel tudi s takratnim župnikom Cirilom Milavcem, ki je takoj ob okupaciji izdal vse kar mu je bilo na poti.

Flajs ni bil nikoli v odboru DKFD. Funkcije mu niso bile pomembne, temveč delo. To je dokazal že pri ustanovitvi prve želimljske čete 17. 5. 1942. Takrat je na pritisk vaščanov sprejel mesto četnega komandirja, v ofenzivi pa mesto komandanta bataljona. Svojo nalogo je izpeljal dosledno in častno.

Med imeni, ki so delali za partizane že leta 1941 so bili tajnik občine Mimi Flajs, župan Martin Golob in sluga Jože Perčič.

Organizirali so, da je vsa prehrana, katere je bila od Navoda namenjena za civilno prebivalstvo odšla za pregnance v Mokerc. Dvignili so jo s ponarejenimi živiliškimi kartami.

Župnik Milavec seveda ni okleval in je vse tri takoj ovadil majorju Vinutiju, da so partizani in vse tri je doletela smrtna kazen.

Milavc se ni mogel sprizajzniti z dejstvom in skriti zavisti ob ugotovitvi, da je vedno več pristašev napredne miselnosti in da njemu in njegovemu natočevanju ne verjamejo več. Tako si je okoli sebe organiziral nekaj mladih fantov in deklet, z namenom, da vnašajo prepire med DKFD in gasilci.

Takoj po okupaciji tudi Milavčevi ljudje niso mirovali. Pričeli so zbirati orožje in ga skrivali v kapeli. To orožje so kasneje zaplenili naši člani in ga izročili partizanom.

Milavc se je v težkih dneh okupacije obnašal zelo slabo do vaščanov. Ko je šla Karolina Paznar leta 1942 prosit za svojega moža na Ig (oba bivša člana DKFD Želimlje) ji je rekel:

»Je kar prav, da tvoj mož dela pokoro!«

Karolina Paznar prav tako zavrača trditve župnika Milavca, kot trdi, da ni vedel za 24 vaščanov, katere so Italijani pobili nad Iško vasjo. On je vsekakor moral vedeti, saj je prav takrat pobiral pakete od svojcev za pobite. Ob strani pa mu je stala pobegla učiteljica Ferleževa iz Želimlje, saj je uradovala pri Italijanih. Oba z Milavcem sta bila pod zaščito Italijanov, takoj po osvoboditvi pa sta oba pobegnila.

Bivši župnik Milavc živi v Argentini. Leta 1973 je zapisal v knjigi »Revolucija pod Krimom«, katere je bila dotiskana kot III. dokument DMB, str. 39.

... Študent Japelj je zbiral okoli sebe mlade fante, jim govoril in delil razne tiskovine. Še posebej je znal pridobiti člane DKFD. Pri tem je imel prvo besedo Mazi – Krogarjev iz Male vasi v Iški.

In še bi lahko naštevali. Intrig in potvarjanj resnice je v tem delu še zelo veliko. Toda kljub temu lahko ugotovimo, da je v preprostem kmečkem zaselku, kakršni je Želimlje vendarle uspelo delovati tako napredno društvo kot je DKFD in zdržati do konca, vse do izboritve svobode.

(se nadaljuje)
IVAN JEVC-ČUFI

IZPISKI IZ ARHIVA

Bodeča žica okoli Ljubljane

Ob pregledu štiriletne kronike NOB najdemo vsak dan dragocen utrinek in je le delček mozaika, ki nas je privedel do tako težke priborjene svobode.

23. februarja 1942 se je okupator odločil, da na kar se da brutalen in primitiven način onemogoči Ljubljano in njene prebivalce, saj je takrat ugotovil, da je prav Ljubljana žarišče in center vseh akcij in okrožnic, ki segajo na vse konce okupirane Slovenije. Odločil se je onemogočiti prehod iz mesta vsem aktivistom, jih zapreti in s tem preprečiti vsakršno nadaljnje osvobodilno gibanje.

Sovražnik je osvobodilno gibanje resda za nekaj časa ohromil, nikakor pa ga ni onemogočil in onemogočil. Vodstvo CK KPS je namreč takoj pričelo z načrtnimi in tehtnimi akcijami. Njihov namen je bil, da se v bodečo kljub zapreki ohranjajo neprestane stike s prebivalstvom izven žice, predvsem pa s prvimi partizanskimi skupinami in odredi, ki so že nastajali.

V mestnem, obkoljenem predelu je prišlo do razdelitve rajonov. Znotraj žice so jih osnovali devet: Center, Bežigrad, Šiška, Trnavaj, Vič in Rožno dolino, Trnovo, Poljane, Moste in Železnica. Predeli izven žice pa so se organizirali v sedem rajonov: Polje, Barje, Kozarje, Dravljice, Jezica, Zalag in Zadobrova. Delovalo pa je še preko 400 uličnih in terenskih odborov.

Ilegalci in aktivisti, ki niso dovolili, da jim karkoli prekrži pot so tako potrebovali veliko poguma, drznosti in iznajdljivosti, da je delo lahko nemoteno potekalo. Izkoristili so vsako pot preko bloka, s propustnico, seveda. Tako se je zelo izkazal Lojze Kremžar, pokojni voznik rešilca, saj se je lahko nemoteno premikal preko bloka, s tem pa ogromno pripomogel NOB. Podobno se spominja voznik pivovarne Union, Ivan Skodlar. Imel je propustnico in je lahko v sodih pripeljal veliko dragocenega materiala. Žal pa ga je zasumil njegov sodelavec, mu ukradel vse dokumente in ga s tem popolnoma onemogočil.

Na Brdu je meja potekala le 50 m proč od tiskarne Podmornica. Delo v njej bi bilo preveč nevarno, poleg tega pa so tu tiskali izredno dragocene brošure in letake, ki sovražniku še zdaleč niso smeli priti v roke. Vodstvo Centralne tehnike je tako sklenilo, da se mora Podmornica nemudoma preseliti. Kaj kmalu so našli prikladnejši in varnejši kraj in jo premestili v Erbežnikovo domačijo v Kozarje, kjer je nemoteno delovala skorajda še pol leta.

Posebno uspešen je bil tudi kanal, ki je vodil po železnici vse od ljubljanskega kolodvora pa do Opekarnice na Brdu in Vidičeve opekarnice na Vrhovcih. Med premogom in gradbenim materialom so lahko prepeljali sanitetni material, pa material za potrebe tehnike in tiskarne, nadalje ni manjkalo tudi hrane in obleke, katero so tako naprej pošiljali v Dolomite.

Zasledimo pa še celo vrsto aktivistov, ki so na več sto zvižac uspešno prepeljali preko blokov celo vrsto bodečih partizanov.

Lahko zaključimo z mislijo, da je ideja po svobodi in neodvisnosti bila tako močna, da je ne bi mogel premagati še tako visok in močan zid.

MOJCA ČERNE